

Plân ve kadastro:

Umuru nafia plan ve haritaları nasıl tekemmül etmeli?

Yazan : Kay.

Cevat

Kadaastro U. Md. lüğünün; halkın hukuku tesarrufiyele-
rini tespit noktai nazarından yücede getirdiği şehir ve
arazi plânlarından başka, şehir ve kasabaların imarı için be-
lediyelerce yaptırılan plânlarla ormanların ihyası zımında
aldırılan haritalar ve emsali birinci kademeyi teşkil ettiği gibi
demir, kara, su yolları ve mümasili güzergâh veya saha ha-
ritaları da ikinci kademeyi teşkil ederler.

Bu plân ve haritalardan bir kısmının devairi devlet ve
kısmı azamının da hususî müessesat veya eşhas tarafların-
dan vücade getirildikleri cümleye malûm ise de; sureti umu-
miyede bunların derecei ehemmiyet ve keyfiyeti tatbiklerine
göre iktisap etmeleri lâzım gelen şeraiti sıhhat ve kıymeti
fenniyeleri birbirinden ayırırlar.

İşte bu ayrılık dolayısile her hangi bir plân ve haritanın
istenilen maksada ciheti kifayesi hakkında ve bilhassa şehir-
cilik noktai nazarından aranılmasına katiyetle lüzum görülen
bazı esasatı Halit Ziya beyefendi makalelerinde sarahaten
izah buyurmuşlardır.

Fakat; gerek plân ve haritalar ve gerek bunlardan bekle-
nilen gayeler, her ne olursa olsun; işin kıymeti maddiyesi
alâkadar olduğu daireye ve izafiyesi doğrudan doğruya mem-
lekete aittir.

İşin kıymeti maddiyesini tespit edecek olan keyfiyet, umumî mesaha şeklinin şeraiti fenniyesinden başka bir şey değildir.

Bunlarda; ebadın, zevayanın; mesafatın, irtifaatın, eşkâli arazi veya avarızı sunaiye gibi tafsilâtın heyeti umumiyesinin ayrı ayrı tecvizi hataları, muhtemel hataları, badelmuvazene ifna hataları ve saireyi ihtiva eden esasatı ilmiyeden ibarettir.

Binaenaleyh; işin asıl ehemmiyet ve kıymeti izafiyesi doğrudan doğruya devletin istihsal etmek istediği umumî menfaat gayesidir.

Hükûmet; nasıl ki vahîdi kıyasî olarak vezinler için kilo ve litreyi, tuller için metreyi kabul etmek zaruretinde bulunmuş ise, aynı veçhile haritalar için de bir vahidi kıyası kabul ve tatbik etmek lüzumunu hissetmiş ve inkişaf namı altında bulunan bu vahidi kıyasile tevhibi amâle muvaffak olmuştur.

Arzın sathı müstedirini bir sathı ufkiye tahvil eden irtisam usullerinden hükûmetimizce kabul ve tatbik edilmekte bulunan evvelce “ Bon „ ve şimdi “ Gavs - Kruker „ sistemlerinden hangisi olursa olsun, bunlar, memleketimizin umumî harita alımına esas olmakla beraber her nevi mikyasa ait ve pafta taksimatını müş’ir fihristler dahi hassatan bu esasa istinat ederler.

Şu halda memleketin muhtelif mıntakalarından başlanılan haritaların; umumî nirengi şebikesinin henüz ikmal edilmemiş bulunmasından dolayı yekdiğerleriyle irtibatları olmadığı halde inkişafın doğurduğu umumî fihrist sayesinde her pafta, içindeki nokatın kemiyatı vaziyei coğrafilerine nazaran, mensup olduğu taksimat çerçevesi dahilinde ahzı mevki edeceğinden, binnetice paftaların tedricen iltisakı sayesinde haritai umumiye meydana getirilmiş olur.

Bu itibarla; memleket haritası alımı prensibini takip eden Harita U. Md. lüğü 1 / 200 000 mikyaslı haritai umumiyeyi ikmal etmiş olduğu gibi, B. E. Rs. ince her sene muhtelif mıntakalarda lüzum görülüp U. Md. çe meydana getirilen 1 / 25 000 mikyaslı haritai muntazamalar da kendi kendine umumî fihriste kolaylıkla bağlanmış olurlar.

Esasen, Harita U. Md. lüğü; mesai programına dahil olsun, olmasın yukarıda bahsedilen makasıt altında bir şehirin, bir mevkiin her hangi bir mikyasta yapılmış olan plân ve haritalarından azamî surette istifade etmek zaruretinin hem para, insan, zaman gibi devletin iktisadî safhalarına riayet ve hem de memlekete asgarî bir müddette harita yetiştirmek kudretini tevhit ve temine kifayet etmek hususlarında, muhik ve meşru bir ihtiyaç duymaktadır.

İşte pek mühim ve büyük bulunan bu esas gayeye vusul içinde umuru nafia plân ve haritalarında, noksan bulunan çok basit ve çok küçük, fakat en ehemmiyetli olan, biri cihet ve diğeri mevzi gibi iki unsurun mevcudiyeti lâzımdır.

Bu anasırdan, cihet için sureti umumiyede, mühendislerimiz; ya pusla kullanmakta ve yahut her hangi bir nirengi dılını veya poligon mihverini mebdde semti ittihaz etmekte olduklarından her ikisinin mahzurlarını aşağıda zikretmek istedim:

Pusla kullandıklarına göre; nısfınneharı hakikiye nazaran pusla inhırafı, yalnız mıntıkavî madeniyatın tesirile ve yahut mahallin arzı coğrafi ve rakımı ile değil; senenin, günün ve hatta gece ve gündüzün bile müessıratile her an için mütehavvil ve mütebeddil bulunmaktadır.

Şu halde; mesainin başlangıç noktasında nısfünneharı hakikiye göre inhırafı mıknatısî miktarı katî surette malûm bu-

lunmuş olsa bile işbu mebde noktasından itibaren tesis olunacak diğer nokata intikal ettirilecek semtlerin ve yahut muhtelif mıntakalarda tatbik olunacak aynı sistemlerin, aynı inhirafa malik olmayacakları ve irtibatta aralık bırakacakları tabî ve dolayisile bu inhiraf değişikliğinin, bu kabil şebeke üzerinde husule getireceği arızî bir çarpıklığın da gayri kabili tashih bulunacağı bedihidir.

Mebde semti aldıklarına göre; mebde semtinden itibaren diğer adlan semtleri bilhesap nakil edildiğinden, gerçi şebekede umumî bir çarpıklık ve oynaklık husule getirmezse de; haritanın cephesi keyf mettefak bir cihet alacak ve bunun tashihi için de binnetice bir dılı üzerinde yine pusla ile arızî bir istikamet verilmek mecburiyetinde kalınacaktır.

Halbuki; Hrt. U. Md. lüğü, bütün mesaisini nısfünnehari hakikiye göre tanzim eylediğinden ve ancak bu sayede paftalarını inkişafın tevhit ettiği fihriste tatbik edebildiğinden, maksadı muhtelifle ile yapılan plân ve haritalar; mevzu bahis iki şıktan her hangi birine göre cihetlendirilmiş olduklarından; bunları memleketin umumî haritaları çerçevesi dahiline sokmak kabil olmaz.

Binaenaleyh; umuru Nafiaaya ait bu gibi haritaların dahi semti hakiki ile cihetlendirilmek mecburiyeti, memleketin menafii fenniyesi muktazasından sayılır.

Bundan başka, haritaların inkişaf serisine dahil olabilmesinin temini yalnız pusla derdi ile kalmayıp yukarda zikredilen ikinci bir unsura da ihtiyaç vardır ki, o da mahallin ya mevzii coğrafisini tayin etmek veya hiç olmazsa mevki takribisini bilmek luzumudur.

Gerçi mevzii coğrafi tayin etmek, astranomi işlerine ait uzun bir mesele isede mevkii takribiyi bulmak her mühendis için kabil ve esasen o kadarda zor bir iş değildir.

O halde; her hangi bir maksat için olursa olsun, müstakil bir plân veya haritanın memleket serisine dahil olabilmesi ve dolayisile Devletin hem fennî esasat ve teşkilâtına ve hem de iktisadiyatına hadim bulunabilmesi için aranılan şartlardan biri semti hakiki ve diğeri mevkii takribi olduğu görülmüş ve lâzımüttatbik olan; ve haizi ehemmiyet bulunan bu iki kazıyenin her fen sahibi tarafından mümkünülcra bulunduğu anlaşılmıştır.

Semti hakikiyi bulmak için, eğer, uzun boylu astranomi rasadat ve hesabı külfetinden kurtulmak isteniliyorsa, güneşe veya kevkebe mütenazır rasat yapup vasatisini almak veya müsait şerait ve hesapla kutup yıldızına bakmak gibi fennen pek sade bir ameliyattan başka güneşin nısfünneharı cenubi ile olan semt zaviyelerini gösterir cetvelleri kullanmakta kâfi geldiği gibi, hatta mirkam ianesile nısfünnehar istikametini tersim etmek bile caizdir.

İşte, yapılacak işin derecei ehemmiyet, luzum ve maksadına göre bu kolay ameliyelerden biri işin müstenit bulunacağı dıhlerden birine tatbik olunduktan sonra tertip, faslaya müteallik olan semtler hesap edilirse, plân ve haritanın heyeti umumiyesi kemmiyatı vaziyesile beraber ciheti asliyesini almış olur.

Mevkiî takribiye gelince; bu daha basit.; Hrt. U. Md. lüğü tarafından neşredilen ve inkişaf serisine tabi olan, 1:200000 veya 1:25000 mıkyaşlı paftalarımız vardır.

Yapılacak plân veya harita mıntıkası, hangi paftaya dahil olacak ise; o haritanın esaslı bir noktasını elimizdeki pafta üstünde işaret etmek ve esas olan bu noktanın tertip, faslası mebdde ittihaz edilmek üzere paftanın cenubi garbi köşesine nazaran konstant olarak, mezkûr noktayı rakamlandırmak kâfidir.

Bu sayede hem yapılacak haritanın kemiyatı vaziyeleri heyeti umumiyesile birinci rubu muhitte bulunacaklarından işaretleri daima müspet bulunmakla hesabı teshil, hemde o haritanın; memleketin harita alımının inkişaf fihristi dahilinde kısmen olsun aynı nısfünnehare tabi bir mevzii bulunması hassatan tahvil ve işlerin tevhidini temin eyler.

Şu halde; 1:500, 1:1000, 1:5000 gibi muhtelif mikyaslarda her hangi harita olursa olsun izah edildiği veçhile istenilen mikyasa tahvil edilerek pek çok kolaylıkla Hrt. U. Md. lüğü serisine nakil ve tersim edilmiş olunacağı gibi bununla beraber Hükûmetçe mühim olan kadro, bütçe, zaman gibi tasarruflardan başka Devlette harita birliği tesisine ilk adım atılmış bulunacaktır.

Umum Müdürlüğün tedbirleri muktaziyatından olarak. makamı muhtelifeden; plân ve haritaların şeraiti tekemmülü telhisen zikredilmek suretile istenilmiş olan; umuru Nafia haritaları gerçi bu gün için alelekser mütekâmil değilselerde, bunlardan pey'derpey istifade etmek kabildir.

Bu suretle memlekette harita işleriyle müşteğil bütün müessesat ile umumî bir " Harita Birliği „ tesisi için ilk adım atılmış olur.
